

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2023.01.339>

JEL classification: 339.92:327

UDC: F01, F02, N45, Z18

Костянтин ФЛІССАК

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри міжнародного права та міграційної політики,
Західноукраїнський національний університет, Україна
ORCID: 0000-0002-0980-2398

Максим ЖИВКО

кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин,
Західноукраїнський національний університет, Україна
ORCID: 0000-0002-7663-5737

ЦИВІЛІЗАЦІЙНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ В КРАЇНАХ БЛИЗЬКОГО СХОДУ ТА ПІВНІЧНОЇ АФРИКИ

АНОТАЦІЯ

В умовах сучасного глобального розвитку та формування нового світового економічного порядку Україна стикається з рядом цивілізаційних викликів у сфері економічної дипломатії, особливо при взаємодії з країнами Близького Сходу та Північної Африки (БСПА). Ця проблематика набуває своєї актуальності з огляду на глобальні трансформації та зсуви у геополітичній площині, зростання впливу економічних та культурних чинників в даних регіонах. Розглянуто питання економічної дипломатії, із врахуванням значної різноманітності цивілізаційних факторів у взаємодії з партнерами з Близького Сходу та Північної Африки, яка має свою специфіку поширення традицій на бізнес процеси, релігійних переконань та культурних особливостей, які стають домінантами при формування економічних відносин. В контексті змін у світовій політиці та економіці, Україні важливо усвідомити ці виклики та адаптувати економічну дипломатію до нових умов. Співпраця з країнами Близького Сходу та Північної Африки вимагає розуміння та врахування не лише економічних аспектів, але й комунікаційних правил для успішного розвитку відносин. У статті розглянуто ключові аспекти цивілізаційних викликів, які виникають у контексті економічної дипломатії України в країнах Близького Сходу та Північної Африки, та запропоновано стратегії подолання цих викликів для досягнення взаємовигідного партнерства і стійкого економічного зростання.

Ключові слова: країни Близького Сходу та Північної Африки; економічна дипломатія; цивілізаційні фактори; економічні інтереси; економічні санкції; глобальна та регіональна безпека; українська економічна дипломатія; стратегічні вектори України.

Вступ

У сучасному світі, де глобалізація стала об'єктивною реальністю, а взаємодія між країнами набуває нового якісного змісту, питання ефективності економічної дипломатії набуває особливої ваги, адже економічна сфера фокусує на собі інтереси діалогу, партнерства та співробітництва. Україна, як активний учасник міжнародних економічних відносин, стикається з низкою викликів у веденні ділових стосунків з країнами Близького

Сходу та Північної Африки. Ці виклики мають значний цивілізаційний вимір, оскільки детерміновані особливостями історичного та культурного розвитку, релігійних практик та побудови економічних систем в зазначених регіонах. В умовах сучасного геополітичного та економічного порядку, розгляд цивілізаційних викликів для економічної дипломатії стає критично важливим завданням для країн, зовнішньоекономічні вектори яких спрямовані на Близький Схід та Північну Африку. Україна, розташована на перетині східноєвропейських

© Костянтин Фліссак, Максим Живко, 2023

Отримано: 19.02.2023 р.

Рекомендовано до друку: 11.03.2023 р.

Опубліковано: 29.03.2023 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Як цитувати:

Фліссак К, Живко М. Цивілізаційні виклики для української економічної дипломатії в країнах Близького Сходу та Північної Африки. *Економічний аналіз*. 2023. Том 33. № 1. С. 339-347. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2023.01.339>

та азіатських шляхів, та постійно розширюючи свої горизонти зовнішньоекономічних зв'язків, стикається з унікальними викликами у контактах з країнами Близького Сходу та Північної Африки. Цивілізаційна взаємодія сьогодні визначає не лише економічні відносини, але й політичну та соціокультурну динаміку. Розуміння впливу цивілізаційних детермінант на розвиток української економічної дипломатії в країнах Близького Сходу та Північної Африки стає ключовим аспектом для формулювання стратегій та прийняття ефективних рішень.

У цьому контексті очевидним є своєчасність проведення даного дослідження. Шляхом аналізу історичних, культурних та економічних аспектів виникає необхідність висвітлення не лише проблеми, але й можливості, які впливають з таких взаємодій для сприяння стійкому економічному розвитку та сприяння взаємовигідному обміну між Україною та країнами Близького Сходу та Північної Африки.

Вивченню та аналізу цивілізаційних викликів у контексті співпраці з країнами Близького Сходу та Північної Африки присвячені роботи як вітчизняних, так і зарубіжних науковців та практиків, зокрема, ці питання розглядали: Л. Addi, Н. Арурі, О. Богомолів, В. Вергун, Н. Грущинська, С. Данилов, Д. Йоффе, Д. Ейкельман, І. Іващук, А. Карпа, О. Коппель, Н. Кравчук, Р. Лоурі, Дж. Маркус, Р. Мортімер, Б. Парахонський, Б. Саїду, Д. Снайдер, К. Спенсер, М. Стоун, С. Тальяпетра, О. Шаров, Р. Хаас, І. Хоменська, Г. Яворська. У той же час, попри значну увагу зі сторони дослідників до даної проблематики та значний науковий доробок, у сучасних умовах потребують комплексного підходу питання врахування унікальних аспектів культурно-історичного розвитку даного регіону в основних векторах української економічної дипломатії.

Формулювання цілей статті

Метою статті є визначення ключових аспектів впливу цивілізаційних факторів на економічні відносини між Україною та країнами розглянутих регіонів, а також виявленні можливих стратегій подолання цих викликів для підвищення ефективності економічної дипломатії та стимулювання взаємовигідного співробітництва.

Виклад основного матеріалу

Сьогодні термін «економічна дипломатія» широко використовується в академічних колах, політиці та журналістиці, але чимало аспектів як теорії та і практики тут залишаються дискусійними для свого дослідження. Як зазначав колишній індійський посол та професор Кішан С. Рана (Kishan S. Rana): «економічна дипломатія – це багатогранна діяльність, легка для опису узагальненими рисами, але важка для точного визначення. З точки зору дипломатів і торговельних служб, а також тих, хто є «клієнтами» або користувачами цих послуг, економічна дипломатія – це багатогранний комплекс практик, спрямованих на просування зовнішньоекономічних інтересів країни» [1].

Існує значна кількість наукових визначень економічної дипломатії, але немає консенсусу щодо її суті, зокрема щодо засобів та цілей. Економічну дипломатію можна охарактеризувати як «бізнес заради бізнесу», тобто бізнес є як засобом, так і метою економічної дипломатії. Оскільки, глобалізація у XXI ст. суттєво вплинула на всіх акторів міжнародних економічних відносин; то для багатьох країн в пріоритеті стало використання економічних та торговельних можливостей для покращення добробуту своїх громадян. В контексті зовнішньої торгівлі, бізнесових угод та взаємодій економічна дипломатія стосується переважно економічних аспектів у міжнародних та дипломатичних справах, включаючи зовнішню торгівлю, бізнес, фінанси, інвестиції та енергетику.

Економічна дипломатія передбачає дипломатичні офіційні дії, спрямовані на збільшення експорту, залучення іноземних інвестицій та участь у роботі міжнародних економічних організацій, тобто на діяльність, спрямовану на визнання економічних інтересів країни на міжнародному рівні. Вона, в першу чергу, включає в себе використання повного спектру економічних інструментів у руках держави для досягнення її національних інтересів; разом з тим, такі дії не обмежуються експортом, імпортом, інвестиціями, кредитуванням та допомогою розвитку [2]. Бізнес-відносини між суверенними державами та відносини між внутрішніми та міжнародними економічними суб'єктами через зв'язки мультинаціональних компаній є

важливими ознаками економічної діяльності в нову епоху. Економічна дипломатія, за цією групою, включає в себе участь не лише держави, але й багатосторонні економічні інституції, такі як МВФ, Група Світового банку, СОТ, а також ряд регіональних економічних блоків та міжнародних корпорацій. Таким чином, бізнес та комерційна діяльність є як засобом, так і метою економічної дипломатії.

Економічна дипломатія спрямована на досягнення політичних цілей за допомогою економічних засобів. Застосування економічного тиску для досягнення зазначених цілей – це поширена практика в дипломатичній діяльності, включаючи позитивні засоби економічної допомоги у вигляді торгових концесій, грантів, низькопроцентних кредитів та пожертв для проєктів заморської інфраструктури, а також за допомогою негативних заходів, таких як економічні санкції («засоби примусу» через ембарго, блокади та зменшення імпорتنих квот) [3; 4].

Економічна допомога та санкції є економічними засобами досягнення політичної мети користувача, тобто маніпулювання політичною орієнтацією країни-цілі та переконання її вищих лідерів поступитись тактичній політичній рішучості користувача. Беррідж Дж. Р. (Berridge, Geoff R), стверджує, що економічна дипломатія стосується економічних питань політики, включаючи «дипломатію, яка використовує економічні ресурси, як винагороди чи санкції, в погоні за конкретно зовнішньополітичною метою» [5].

Ми дотримуємося думки, що економічна дипломатія – це інтеграція економічної та політичної дипломатії, і що обидві вони є взаємодоповнюючими і спрямованими на досягнення «високих стандартів» у дипломатії: максимізація національних інтересів за мінімізації витрат дипломатичних ресурсів. Тут мають місце національні інтереси трьох видів: *політичні*, спрямовані на підтримку демократії та захист союзників; *безпекові*, спрямовані на збереження регіонального лідерства, боротьбу з тероризмом та запобігання поширенню зброї масового знищення; і *комерційні*, пов'язані з торгівлею, інвестиціями та постачанням енергії. Витрати дипломатичних ресурсів приймають різні форми економічної допомоги, політичного зобов'язання та військової допомоги цільовим країнам.

Економічна дипломатія за своєю природою є «політичним засобом» для «економічних цілей»: суверенні держави використовують політичний тиск для сприяння економічній, торговельній та фінансовій співпраці. Наприклад, держави створюють різноманітні форуми економічної співпраці, організовують саміти та укладають стратегічні партнерства, щоб створити кращі умови для діяльності бізнесу. Таким чином, політичний тиск – це засіб, а економічна співпраця становить мету в економічній дипломатії. Економічна дипломатія може розглядатись і як процес [6], за допомогою якого країни працюють зі світом, щоб максимізувати свої національні вигоди у всіх сферах діяльності, включаючи торгівлю, інвестиції та інші форми економічно вигідних обмінів. Процеси прийняття рішень у зовнішній економічній політиці включають міжнародні відносини, уряд, політику та економіку з точки зору міжнародної політичної економії.

У глобалізованому світі економічна дипломатія стала все більш важливим інструментом для урядів, які прагнуть просувати свої національні інтереси та сприяти міжнародній співпраці. Використовуючи торговельні та комерційні угоди, країни можуть встановлювати позитивні відносини одна з одною, будувати взаємну довіру та розуміння, а також створювати нові можливості для зростання та розвитку через підтримку інвестицій та інновацій, використання економічних санкцій та інших заходів для здійснення політичного тиску на інші країни. Незалежно від підходу, мета полягає в використанні сили економічних сил для досягнення стратегічних цілей.

Одна з ключових причин, чому економічна дипломатія набуває такого важливого значення, полягає в тому, що вона тісно пов'язана з зовнішньою політикою. Торговельні та інвестиційні відносини є одними з найважливіших каналів, через які країни взаємодіють одна з одною, і вони можуть суттєво впливати на загальне стратегічне оточення. Наприклад, просуваючи економічну взаємозалежність та співпрацю, країни можуть зменшити ризик конфліктів і створити стимули для мирного врегулювання суперечок.

В той же час, економічна дипломатія може бути потужним інструментом для просування національних інтересів. Забезпечуючи вигідні

торгові угоди, підтримуючи експорт та інвестиції, захищаючи вітчизняні галузі, країни можуть підвищити своє економічне зростання та створити нові можливості для своїх громадян. Це також може допомогти посилити м'яку силу та вплив країни, оскільки інші країни можуть вважати її надійним партнером та цінним членом міжнародної спільноти.

Разом з тим, економічна дипломатія не позбавлена певних викликів. Однією з ключових проблем є те, що економічні інтереси іноді можуть суперечити політичним і стратегічним цілям. Наприклад, держава може бути схильна використовувати економічні санкції для тиску на супротивника, навіть якщо це шкодить її власним економічним інтересам у короткостроковій перспективі. Також торговельні та інвестиційні відносини можуть створювати залежності та вразливості, які можуть бути використані іншими країнами чи недержавними акторами. Щоб подолати ці

виклики, політики повинні приймати витончений та стратегічний підхід до економічної дипломатії. Це може включати балансування конфліктуючих економічних та політичних інтересів, розробку запасних планів для пом'якшення ризиків та невизначеностей, а також взаємодію та співпрацю з іншими країнами для побудови довіри та зменшення напруги.

Оцінюючи присутність України в країнах Північної Африки та Близького Сходу, зазначимо, що пріоритетним для неї є економічні інтереси, тоді як геополітичні та безпекові інтереси в останній час набувають своєї ваги. Економічна дипломатія України щодо арабських країн вбудована в стратегічну культуру, зорієнтовану на бізнес. Таким чином, стратегічні інтереси країн суттєво різняться в цьому регіоні і можуть бути класифіковані у дві групи: орієнтовані на геополітику та орієнтовані на геоekonomіку (табл. 1).

Таблиця 1. Порівняння держав за геополітичними та геоekonomічними мотивами та їх політика в регіоні Близького Сходу та Північної Африки

	Геополітично-орієнтовані сили	Геоekonomічно-орієнтовані сили
Представники	США, Велика Британія, Франція, Україна та Росія	Китай, Індія, Південна Корея та Бразилія
Стратегічна культура	Військова потужність як основа	Економічна потужність як основа
Дипломатична мета	Військовий вплив	Економічний вплив
Пріоритет політики в регіоні БСПА	Пошук переваги в питаннях безпеки в країнах БСПА	Пошук економічних можливостей в країнах БСПА
Ставлення до політичних суперечок в регіоні БСПА	Активна участь для контролю	Уникнення заплутування, віддаючи перевагу нейтралітету
Внутрішні інтереси	Галузь військово-промислового комплексу та нафтові компанії	Великі нафтові та зовнішньоторговельні компанії
Національна стратегія	Військовий втручання	Сприяння внутрішньому розвитку
Розгортання військової присутності в країнах БСПА	Більше	Менше

Джерело: побудовано авторами.

До першої групи належать країни, які розглядають військову потужність як основу національної сили, і вважають, що головним завданням держави є забезпечення безпеки. До цієї групи входять США, Велика Британія, Франція, Україна та Росія, як це ілюструється їхніми політиками щодо сучасного Близького

Сходу та Північної Африки. Іншими словами, держави, орієнтовані на геополітику, більше займаються викликами регіональної безпеки, проте не применшують свої економічні інтереси. Таким чином, виходячи з «мислення про безпеку на першому місці», ці держави мають тенденцію наголошувати на важливості

побудови закордонної військової присутності та розширення свого кола політичного впливу для запобігання потенційним загрозам їхній перевазі. У своєму виступі перед Генеральною Асамблеєю ООН 2013 р. президент Б. Обама категорично заявив, що «Сполучені Штати Америки готові використовувати всі засоби своєї потужності, включаючи військову силу, для забезпечення наших ключових інтересів в регіоні» [7].

У другій групі держави сприймають економічну потужність як основу національного розвитку та вважають, що головним пріоритетом уряду є сприяння економічному розвитку країни. До цієї групи входять Китай, Індія, Бразилія та Південна Корея, чия політика щодо країн Близького Сходу та Північної Африки підтримують такі вектори. Під впливом «економіка-на першому місці» ці держави не надто занепокоєні відсутністю достатньої регіональної військової потужності, просуванням демократії, врегулюванням регіональних конфліктів, розширенням політичного впливу. Замість цього їхній головний порядок денний – забезпечення внутрішніх потреб та підвищення економічного та торговельного співробітництва за кордоном для покращення економічного благополуччя своїх громадян, що розглядається як фундаментальне завдання уряду для отримання внутрішньої легітимності [8].

В сучасних умовах глобалізації та взаємодії країн на світовій арені, загостренням питання глобальної та регіональної безпеки, Україна зіштовхується із складними цивілізаційними викликами у сфері економічної дипломатії. Одним із ключових аспектів є розмаїття цивілізаційних факторів у взаємодії з партнерами з Північної Африки та Близького Сходу. Традиції, релігійні переконання та культурні особливості цих країн визначають характер економічних відносин та вимагають від України врахування та адаптації до їхнього специфічного контексту.

У зв'язку із швидкими змінами у світовій політиці та економіці, Україні необхідно усвідомити ці виклики та адаптувати стратегії економічної дипломатії до нових умов. Співпраця з країнами Північної Африки та Близького Сходу вимагає не лише розуміння економічних аспектів, але й глибокого

врахування культурних чинників для успішного розвитку відносин. Ці виклики виникають внаслідок різноманіття культур, традицій і релігій у цих регіонах, вимагаючи від України не лише економічної, але й культурної чутливості та стратегічного мислення [9].

Перший і, можливо, найсуттєвіший, виклик – це релігійна різноманітність. Країни Північної Африки та Близького Сходу населені людьми різних релігій, від ісламу до християнства та іудаїзму. Українська економічна дипломатія повинна бути глибоко усвідомленою цих різниць та вміло адаптувати свої стратегії відповідно до релігійних переконань партнерів. Тут важливо розуміти релігійні свята, традиції та норми поведінки, щоб уникнути конфліктів і сприяти спільному розвитку.

Другий виклик пов'язаний з культурною різноманітністю, яка є невід'ємною частиною соціокультурного контексту Північної Африки та Близького Сходу. Культурні особливості визначають етичні стандарти, погляди на бізнес і співпрацю, та вимагають від України адаптації своїх підходів. Тут ключовим є розвиток культурної чутливості та врахування місцевих традицій при веденні бізнесу та взаємодії з партнерами.

Політична нестабільність в регіоні є третім викликом для української економічної дипломатії. Геополітичні та політичні конфлікти можуть суттєво впливати на економічні відносини та вимагають стратегій, спрямованих на підтримання стійких взаємовідносин незалежно від політичної турбулентності [10].

На подолання цих викликів економічна дипломатія України може відповісти за допомогою кількох ключових стратегій. По-перше, розвиток культурної чутливості та адаптація до місцевих особливостей дозволить створити позитивне сприйняття та підвищити рівень взаєморозуміння. Здійснення активної участі у регіональних економічних ініціативах та інтеграція в глобальні торговельні системи є іншою важливою стратегією для забезпечення стабільності та розвитку взаємовигідних економічних відносин. Гнучкі дипломатичні підходи та створення ефективних механізмів комунікації є ключовими елементами стратегій, спрямованих на розбудову довіри та сприяння ефективному обміну інформацією [11]. Розвиток стійких економічних та

дипломатичних відносин вимагає від України врахування всіх цивілізаційних викликів, з

якими вона стикається у країнах Північної Африки та Близького Сходу (табл. 2).

Таблиця 2. Характеристика цивілізаційних викликів для української економічної дипломатії в країнах Близького Сходу та Північної Африки

Період	Цивілізаційні фактори	Економічна ситуація	Дипломатичні відносини	Виклики та стратегії
<i>Попередній період ранній сучасний період (кінець 1400– 1700 рр.); пізній модерн (1700–1900 рр.)</i>	вплив традицій, культур і релігій;	обмежена економічна інтеграція;	обмежений дипломатичний обмін;	недостатня адаптація до місцевих особливостей; неефективні комунікації;
<i>Сучасний період постмодерністська епоха (1950– теперішній час)</i>	збереження традицій при наявності глобального впливу;	зростаюча економічна залежність; розвиток торгівлі та інвестицій;	активізація дипломатичної діяльності; стремління до взаємовигідних відносин;	необхідність глибшого розуміння культурних особливостей; вироблення гнучких стратегій;
<i>Базові цивілізаційні виклики</i>	релігійні особливості: різноманітні релігійні переконання в регіоні Північної Африки та Близького Сходу можуть створювати труднощі в економічних відносинах та вимагати специфічного підходу; культурна диверсифікація: розмаїття культурних особливостей впливає на сприйняття та взаєморозуміння, що може бути критичним у розвитку економічних зв'язків; торговельні традиції: врахування історичних торговельних традицій та методів партнерів у регіоні для досягнення успішного співробітництва; геополітичні фактори: політичні аспекти та геополітичні відносини впливають на економічні стратегії та дипломатичні ініціативи.			
<i>Стратегії дипломатії</i>	культурна чутливість: розвинута культурна чутливість та адаптація до місцевих особливостей для покращення взаєморозуміння; економічна інтеграція: активна участь у регіональних економічних ініціативах та інтеграція в глобальні торговельні системи; гнучкі дипломатичні підходи: розробка гнучких стратегій, які враховують специфіку культурних та релігійних аспектів; ефективна комунікація: вдосконалення механізмів комунікації для побудови довіри та ефективного обміну інформацією.			

Джерело: побудовано авторами.

Врахування розмаїття культурних особливостей може впливати на сприйняття та взаєморозуміння, створюючи труднощі в економічних відносинах, що дасть змогу розробити гнучкі дипломатичні підходи та активне врахування культурних аспектів для забезпечення позитивного спілкування. Розвиток культурної чутливості серед дипломатів, адаптація до місцевих особливостей та повага до культурних традицій

сприятимуть розробці гнучких стратегій дипломатії, які враховують специфіку культурних та релігійних аспектів взаємодії та впровадженню ефективних механізмів комунікації для забезпечення взаєморозуміння та побудови довіри.

Геополітичні та політичні аспекти можуть впливати на економічні стратегії та дипломатичні ініціативи, оскільки сприяють активній участі у регіональних економічних

ініціативах та підтримка стійких відносин незалежно від політичної кон'юнктури та стимулювання торговельних відносин для розвитку взаємовигідної співпраці [12].

Розвиток стійких економічних та дипломатичних відносин, зокрема через участь в обміні технологіями та знаннями.

Ці стратегії дозволять Україні впоратися з цивілізаційними викликами та сприятимуть побудові взаємовигідних та стійких економічних відносин з країнами Північної Африки та Близького Сходу.

Геополітичні трансформації останнього десятиліття, поєднані з наслідками війни в Україні, впливають на внутрішні спроможності країн Близького Сходу та Північної Африки реалізації соціально-економічних реформ. З соціального та економічного погляду війна в Україні вплинула на країни країн Близького Сходу та Північної Африки кількома способами, головним чином через значний стрибок цін на продукти харчування та енергію.

Цивілізаційні виклики для української економічної дипломатії в країнах Близького Сходу та Північної Африки вимагають не лише стратегічного підходу, але й гнучкості у вирішенні найактуальніших питань. Однією з ключових стратегічних відповідей є підтримка взаємовигідних економічних відносин, спрямованих на розвиток торгівлі та інвестицій, а також створення партнерства у сферах технологій, науки та освіти [13]. Необхідно акцентувати увагу на розвитку технологічного співробітництва та інноваційних ініціатив, щоб підтримувати сталий економічний розвиток та забезпечувати конкурентоспроможність національних підприємств. Особливий акцент слід зробити на розбудові міжнародного партнерства та співпраці з міжнародними організаціями з метою розвитку об'єднаних підходів до економічного взаємодії.

Українська економічна дипломатія повинна також враховувати інноваційні підходи до розвитку економіки, такі як відновлювана енергетика, зелені технології та сталі технічні стандарти. Створення та підтримка таких ініціатив відкриває нові можливості для встановлення довгострокових економічних зв'язків та сприяє розвитку сталого економічного партнерства. Необхідно також активно працювати над підтримкою

економічної та торговельної дипломатії через сприяння вивченню місцевих ринків, законодавства та культурних особливостей. Адаптація до місцевого бізнес-середовища та розуміння культурних нюансів може стати ключовим фактором успіху у будівництві ефективних економічних відносин. Загалом, в умовах глобалізації та постійної зміни світових економічних та політичних реалій, українська економічна дипломатія повинна бути відкритою до інновацій, забезпечуючи ефективність та узгодженість своїх стратегій для подолання цивілізаційних викликів та зміцнення економічного партнерства з країнами Близького Сходу та Північної Африки.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Ключові цивілізаційні виклики, з якими стикається українська економічна дипломатія у країнах Близького Сходу та Північної Африки, набувають своєї актуальності та наповнені новим змістом, відповідно до геополітичних подій та економічної нестабільності. Зазначено, що розв'язання цих викликів вимагає комплексного та стратегічного підходу, орієнтованого на сприяння взаємовигідним економічним відносинам. Розвиток технологічного співробітництва, підтримка інноваційних ініціатив, а також активна участь у розвитку зелених технологій можуть стати ключовими стратегічними напрямками для української економічної дипломатії в цих регіонах. Крім того, важливо акцентувати увагу на вивченні місцевих ринків, законодавства та особливостей культури для ефективної адаптації до місцевого бізнес-середовища.

Для подальших досліджень в області української економічної дипломатії в країнах Близького Сходу та Північної Африки можна розглядати детальніше вивчення конкретних секторів економіки, які мають потенціал для взаємовигідної співпраці. Аналіз та порівняння конкретних економічних моделей країн регіону, а також їхніх підходів до інновацій можуть допомогти визначити стратегії, що найбільш відповідають інтересам України. Додатково, важливим напрямком подальших розвідок може стати вивчення досвіду інших країн, які успішно впроваджують свою економічну дипломатію у вказаних регіонах. Це може надати цінний практичний контекст та

інсайти для формулювання оптимальних стратегій. Загалом, розбудова ефективного економічного партнерства вимагає постійного аналізу та адаптації до змін у світовій економіці та політиці, і подальші дослідження можуть

сприяти розвитку більш деталізованих та ефективних стратегій для української економічної дипломатії в країнах Близького Сходу та Північної Африки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Kishan S. Rana and Bipul Chatterjee, eds, *Economic Diplomacy: India's Experience*. Jaipur: CUTS International. 2011. p. 1.
2. Xiaotong, Zhang. Introduction: Now is the Time to Study Economic Diplomacy. *Economic Diplomacy*, Vol.1, № 1, 2023, pp.1-6. <https://doi.org/10.2478/ecdip-2023-0006>
3. Masahiko A. *Economic Sanctions in International Law and Practice*. New York. Routledge. 2020. URL: <https://library.oapen.org/bitstream/id/1c3b9055-babe-48f3-9c8e-8cc6235d8cbb/9780429629655.pdf>
4. Yankiv, M., & Flissak, K. (2020). Sankcje gospodarcze we współczesnych relacjach międzynarodowych: nowe formy wdrażania. *Kwartalnik Nauk O Przedsiębiorstwie*, 57(4), 5-14. URL: <https://doi.org/10.33119/KNoP.2020.57.4.2>
5. Berridge, Geoff R. *Diplomacy: theory and practice*. Springer Nature, 2022. URL: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=XXB YEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR11&ots=FQaHN36V52&sig=rAC8vBPdNd9JBpg98mhADJmny58&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
6. Фліссак, К.А. (2016). Економічна дипломатія у системі забезпечення національних інтересів України. Тернопіль: Новий колір, 812 с.
7. President Obama's speech at the UN General Assembly. The Washington Post. 24 September 2013. URL: https://www.washingtonpost.com/politics/transcript-president-obamas-speech-at-the-un-general-assembly/2013/09/24/64d5b386-2522-11e3-ad0d-b7c8d2a594b9_story.html
8. Kausch Kr. *Geopolitics and Democracy in the Middle East*. FRIDE. 2015. URL: <https://www.files.ethz.ch/isn/192421/Geopolitics%20and%20democracy%20in%20the%20Middle%20East.pdf>
9. Herrero, Alicia García and Mu, Haoxin. The War in Ukraine: Economic impact on Asia. *Economic Diplomacy*, Vol.1, № 1, 2023, pp.56-63. <https://doi.org/10.2478/ecdip-2023-0002>
10. Ahmed, Shaker, Mostafa M. Hasan, and Md Rajib Kamal. "Russia-Ukraine crisis: The effects on the European stock market." *European Financial Management* 29.4 (2023): 1078-1118.
11. Acharya, Viral V., and Sascha Steffen. "The risk of being a fallen angel and the corporate dash for cash in the midst of COVID." *The Review of Corporate Finance Studies* 9.3 (2020): 430-471.
12. An, Jiafu, Wenxuan Hou, and Chen Lin. "Epidemic disease and financial development." *Journal of Financial Economics* 143.1 (2022): 332-358.
13. Baldwin, Kenneth, Maryam Alhalboni, and Mohamad Husam Helmi. "A structural model of "alpha" for the capital adequacy ratios of Islamic banks." *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money* 60 (2019): 267-283.

REFERENCES

1. Kishan, S. Rana and Bipul, Chatterjee, eds. (2011). *Economic Diplomacy: India's Experience*. Jaipur: CUTS International.
2. Xiaotong, Zhang. (2023). Introduction: Now is the Time to Study Economic Diplomacy. *Economic Diplomacy*, 1(1),1-6. <https://doi.org/10.2478/ecdip-2023-0006>.
3. Masahiko, A. (2020). *Economic Sanctions in International Law and Practice*. New York. Routledge. <https://library.oapen.org/bitstream/id/1c3b9055-babe-48f3-9c8e-8cc6235d8cbb/9780429629655.pdf>.
4. Yankiv, M., & Flissak, K. (2020). Sankcje gospodarcze we współczesnych relacjach międzynarodowych: nowe formy wdrażania. *Kwartalnik Nauk O Przedsiębiorstwie*, 57(4), 5-14. <https://doi.org/10.33119/KNoP.2020.57.4.2>.
5. Berridge, Geoff R. (2022). *Diplomacy: theory and practice*. Springer Nature. https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=XXB YEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR11&ots=FQaHN36V52&sig=rAC8vBPdNd9JBpg98mhADJmny58&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false.
6. Flissak, K. A. (2016). *Ekonomichna dyplomatiia u systemi zabezpechennia natsionalnykh interesiv Ukrainy*. Ternopil: Novyi kolir.
7. President Obama's speech at the UN General Assembly. The Washington Post. (24 September 2013). https://www.washingtonpost.com/politics/transcript-president-obamas-speech-at-the-un-general-assembly/2013/09/24/64d5b386-2522-11e3-ad0d-b7c8d2a594b9_story.html.

8. Kausch, Kr. (2015). Geopolitics and Democracy in the Middle East. FRIDE. <https://www.files.ethz.ch/isn/192421/Geopolitics%20and%20democracy%20in%20the%20Middle%20East.pdf>
9. Herrero, Alicia García and Mu, Haoxin. (2023). The War in Ukraine: Economic impact on Asia. *Economic Diplomacy*, 1(1), 56-63. <https://doi.org/10.2478/ecdip-2023-0002>.
10. Ahmed, Shaker, Mostafa M. Hasan, and Md Rajib Kamal. (2023). Russia–Ukraine crisis: The effects on the European stock market." *European Financial Management*, 29.4, 1078-1118.
11. Acharya, Viral V., and Sascha Steffen. (2020). The risk of being a fallen angel and the corporate dash for cash in the midst of COVID. *The Review of Corporate Finance Studies*, 9.3, 430-471.
12. An, Jiafu, Wenxuan Hou, and Chen Lin. (2022). Epidemic disease and financial development. *Journal of Financial Economics*, 143.1, 332-358.
13. Baldwin, Kenneth, Maryam Alhalboni, and Mohamad Husam Helmi. (2019). A structural model of "alpha" for the capital adequacy ratios of Islamic banks. *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*, 60, 267-283.

Constantine Flissak, Doctor of Sciences (in Economics), Professor, Department of International Law and Migration Policy, West Ukrainian National University

Maksym Zhyvko, PhD (in Economics), Associate Professor at the Department of International Economic Relations, West Ukrainian National University, Ukraine

CIVILIZATION CHALLENGES FOR UKRAINIAN ECONOMIC DIPLOMACY IN THE MIDDLE EAST AND NORTH AFRICA

Abstract

In the context of contemporary global development and the formation of a new world economic order, Ukraine faces a series of civilizational challenges in the field of economic diplomacy, especially in its interaction with the countries of the Middle East and North Africa (MENA). This issue becomes particularly relevant in light of global transformations and shifts in the geopolitical landscape, as well as the growing influence of economic and cultural factors in these regions. The article examines the issues of economic diplomacy, taking into account the significant diversity of civilizational factors in dealing with partners from the Middle East and North Africa, which have their specificity in the spread of traditions in business processes, religious beliefs, and cultural characteristics that dominate in the formation of economic relations. In the context of changes in global politics and economics, it is important for Ukraine to comprehend these challenges and adapt economic diplomacy to new conditions. Collaboration with Middle East and North African countries requires an understanding and consideration not only of economic aspects but also of communication rules for the successful development of relations. The article discusses key aspects of civilizational challenges that arise in the context of Ukraine's economic diplomacy in the countries of the Middle East and North Africa and proposes strategies to overcome these challenges to achieve mutually beneficial partnerships and sustainable economic growth.

Keywords: countries of the Middle East and North Africa; economic diplomacy; civilizational factors; economic interests; economic sanctions; global and regional security; ukrainian economic diplomacy; strategic vectors of Ukraine.

Cite as: Flissak, C., and Zhyvko, M. (2023). Civilization challenges for Ukrainian economic diplomacy in the Middle East and North Africa. *Economic analysis*, 33 (1), 339-347. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2023.01.339>